

UPPSALA
UNIVERSITET

UFV 2016/520

Språkpolicy för Uppsala universitet

– vägledning och råd för en ändamålsenlig
språkanvändning

Fastställd 2018-12-05

Innehållsförteckning

1. Utgångspunkter	3
2. Övergripande mål	3
3. Forskning och forskarutbildning	4
3.1 Utgångspunkter	4
3.2 Forskning och forskarutbildning på internationell nivå	4
3.3 Samverkan med det omgivande samhället	5
3.4 Utveckling av det svenska fackspråket	5
3.5 Kompetensförsörjning, rekrytering och karriärutveckling	5
4. Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	6
4.1 Utgångspunkter	6
4.2 Undervisning	6
4.3 Kurslitteratur	7
4.4 Examination	7
5. Myndighetspråk, administration m m	8
5.1 Utgångspunkter	8
5.2 Riktlinjer, policydokument, informationsmaterial m.m.	8
5.3 Avtal	9
5.4 Ansökningshandlingar	9
5.4.1 Utbildningsärenden	9
5.4.2 Anställningsärenden	9
5.5 Möten, arbetsgrupper och kollegiala organ	9
5.6 Övrigt	9

1. Utgångspunkter

Språket har avgörande betydelse för samtliga centrala uppgifter för Uppsala universitet: utbildning, forskning, samverkan och administration. Det är därför viktigt att språkanvändningen vid Uppsala universitet är ändamålsenlig, skapar förutsättningar för effektivitet och ger goda arbetsvillkor för samtliga anställda och studenter, oavsett deras språkliga bakgrund.

Uppsala universitet har ambitionen att vara ett världsledande universitet. Av detta följer naturligt att kommunikation bland anställda och studenter och vid kontakter med andra lärosäten över hela världen ofta behöver ske på andra språk än svenska, vanligtvis engelska.

Egenskap av en statlig myndighet omfattas Uppsala universitet av ett antal lagar, till exempel språklagen (2009:600), som innehåller bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Den nordiska språkkonventionen anger att en medborgare i de nordiska länderna vid behov ska kunna använda sitt eget språk vid kontakt med myndigheter och andra offentliga organ i Norden.¹

Syftet med denna policy är att ge vägledning och råd för en ändamålsenlig språkanvändning vid Uppsala universitet.

I nästa avsnitt anges fyra övergripande mål för språkpoliticy. Därefter följer tre avsnitt om för det första forskning och forskarutbildning, för det andra utbildning på grundnivå och avancerad nivå och för det tredje myndighetsspråk, administration m m. Dessa avsnitt är tänkta att kunna läsas fristående, vilket gör att det finns vissa upprepningar i framställningen.

2. Övergripande mål

De övergripande målen för Uppsala universitets språkpolicy är språklig medvetenhet, parallellspråkighet, flerspråkighet och klarspråk.

Språklig medvetenhet innebär att insikt om språkets roll för inlärningsförmåga, kreativitet och begreppsförståelse, inte minst från flerspråkighetsperspektiv, ska prägla såväl undervisning som forskning. Likaså ska medvetenhet om språkets betydelse för jämställdhet, likabehandling och inkludering utmärka språkanvändningen. Den språkliga medvetenheten gäller även valet av språk: vilket språk som ska användas ska styras av överväganden av vilka konsekvenser bruket av skilda språk får och den lösning som bäst gynnar verksamheten ska väljas. Insikten om att en korrekt och i övrigt god form, oavsett språk, är en viktig faktor för verksamhetens trovärdighet och anseende ska också prägla språket.

Parallellspråkighet innebär att svenska och engelska är de huvudsakliga verksamhetsspråken inom Uppsala universitet och att valet dem emellan ska styras av vad som är ändamålsenligt i varje sammanhang. Det kan också innebära att språken används sida vid sida, t.ex. genom att dokument finns i både svensk och engelsk version. För svenskans del är ett av målen med parallellspråkighet att skapa förutsättningar för att svenska, i enlighet med språklagens intentioner, ska fortsätta att utvecklas som fackspråk inom ett brett fält av discipliner. Systematisk parallellspråkighet ska förbereda studerande och anställda för internationella karriärer men även skapa förutsättningar för dem med internationell bakgrund att om de så önskar förbereda sig för att arbeta på den svenska

¹ Med grund i den nordiska språkgemenskapen, vilken framhålls som viktig att bevara i bl.a. Nordiska ministerrådets Deklaration om nordisk språkpolitik (2006), har danska och norska också i många offentliga sammanhang generellt likställts med svenska.

arbetsmarknaden. God behärskning av svenska språket är vidare av central betydelse för att kunskaper och nya forskningsrön ska nyttiggöras i samverkan av olika slag. Likaså ska parallellspråkigheten syfta till att personer från andra kulturer får ökad tillhörighet till arbetsplatsen Uppsala universitet och det svenska samhället.

Flerspråkighet innebär att förekomsten av andra språk än svenska och engelska är självklara och välkomna inslag vid Uppsala universitet. Flerspråkighet hos studerande och anställda är en resurs och en kvalitetsfaktor. Språklig mångfald är en central faktor för internationalisering och breddad rekrytering, och interkulturell kompetens ett viktigt mål för utbildningen. Uppsala universitets breda språkkompetens är därvid en central resurs.²

Klarspråk innebär att universitetets kommunikation internt och externt sker med ett vårdat, enkelt och begripligt språk. Detta ökar kvalitet, effektivitet och rättssäkerheten.

3. Forskning och forskarutbildning

3.1 Utgångspunkter

Språkvalet ska vara medvetet och ändamålsenligt. Inom sammanhanget för forskning och forskarutbildning är det särskilt relevant att forskarutbildningen ska vara högklassig och internationellt gångbar, samt att forskningsresultat sprids och publiceras internationellt. Dessutom har universitetet ett ansvar att samverka med det omgivande samhället och att forskningen som bedrivs leder till utveckling och kompetensförsörjning inom svenska samhället. Enligt språklagens 12 § har även universitetet som myndighet ”ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas”.

Engelska är inom många områden det dominerande vetenskapliga språket. Det är därför angeläget att universitetets forskare kan skriva engelskspråkiga texter med god kvalitet och att de kan behärska talad engelska på tillräckligt hög nivå. Men utöver detta ska vetenskapliga texter även kunna skrivas på svenska, och även här ska självfallet hög kvalitet upprätthållas. Motsvarande gäller i tal.

3.2 Forskning och forskarutbildning på internationell nivå

Uppsala universitet ska bedriva forskning i världsklass bland annat för att kunna rekrytera de bästa forskarna och studenterna i internationell konkurrens.

Forskningsresultat ska publiceras och spridas internationellt. Detta berör även forskarutbildningen, då i en högklassig och internationellt gångbar forskarutbildning ingår vetenskapliga publikationer vid internationellt erkända konferenser, i ledande tidskrifter och i andra typer av centrala publikationskanaler. För detta ändamål ska språket i vetenskapliga publikationer, inklusive avhandlingar, väljas efter gällande huvudspråk för internationell spridning och diskussion. Ofta kan engelska vara det lämpligaste valet, men detta är inte uteslutande fallet och huvudprincipen är att språkvalet ska ta hänsyn till syftet och publiken för den aktuella kommunikationen. Detta gäller även språkvalet för disputationer samt nationella och internationella forskningssamarbeten.

² Till språkmiljön vid ett traditionsrikt universitet som Uppsala hör även att latin, tack vare detta språks centrala roll i den akademiska historien, har en speciell ställning och används i vissa, företrädesvis ceremoniella, sammanhang.

I enlighet med högskolelagens (1 kap, 6§) stadgande av att ”forskningsresultat får fritt publiceras” är valet av språk ytterst en fråga för forskaren eller forskargruppen. Institutioner och motsvarande bör dock utveckla forskningsstrategier som kan tjäna som stöd för sådana beslut.

Forskare och forskarstuderande vid Uppsala universitet ska därför kunna presentera och diskutera sin forskning både skriftligt och muntligt på engelska av god kvalitet för att främja internationell spridning och samarbete. Uppsala universitet ska bidra kontinuerligt med fortbildningsstöd till alla forskare och forskarstuderande för att utveckla dessa färdigheter.

För att öka synlighet och tillgänglighet av avhandlingar både nationellt och internationellt ska sammanfattningar finnas åtminstone på både svenska och engelska, oavsett språkvalet för avhandlingen.

3.3 Samverkan med det omgivande samhället

Liksom universitet utvecklas genom interaktion med det omgivande samhället kan Uppsala universitet bidra till utveckling av det svenska samhället genom att samverka med såväl privata, offentliga som ideella aktörer/sektorer. Universitetets forskning ska stärka demokratin samt vara till samhällsnytta genom bland annat innovation och kommersialisering av forskningsresultat. Uppsala universitets kommunikation med olika målgrupper i svenska samhället ska därför kunna ske på välvärdad, nyanserad och begriplig svenska, vilket är huvudspråket i Sverige. Men eftersom det svenska samhället präglas av språklig mångfald utesluter detta inte även användning av andra språk som är lämpliga för att uppnå syftet med kommunikationen. Dessutom bedriver Uppsala universitet redan idag en omfattande internationell samverkan med globala företag och organisationer av stor vikt för forskning, innovation och utveckling inom många områden, där engelska ofta är språket för kommunikation. Uppsala universitet ska därför ge forskare och forskarstuderande möjlighet att utveckla sin kompetens att kommunicera med andra målgrupper utanför akademien både muntligt och skriftligt på både svenska och engelska genom fortbildningar som är anpassade efter behov och förkunskap. I vissa sammanhang kan stöd för andra språk än svenska och engelska vara relevant för samverkan och universitetet ska beakta sådana behov.

3.4 Utveckling av det svenska fackspråket

Som myndighet har Uppsala universitet även ett särskilt ansvar för att ”svensk terminologi inom /.../ fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas” (12 § språklagen). Genom aktiv användning av svenska i lämpliga forsknings- och samverkanssammanhang, inklusive medvetna försök att använda och skapa lämplig svensk terminologi ska forskarkåren vid Uppsala universitet bidra till en kontinuerlig och levande process i vården och utvecklingen av det svenska fackspråket.

3.5 Kompetensförsörjning, rekrytering och karriärutveckling

Uppsala universitet har en attraktiv forskningsmiljö i världsklass som attraherar och välkomnar forskare och forskarstuderande från hela världen. Uppsala universitet ska skapa förutsättningar för dem som kommit hit att stanna och göra karriär i Sverige, både inom och utanför akademien. I många fall, inklusive tillsättning av lärartjänster vid Uppsala universitet, är färdigheter i svenska ett krav. Universitetet ska därför skapa förutsättningar och incitament för sina forskare och forskarstuderande med annat modersmål än svenska att lära sig och utveckla sin svenska för att kunna bättre integreras i svenska samhället och arbetslivet. Detta bidrar till både kompetensförsörjning och integrationsarbetet i Sverige.

Samtidigt ska Uppsala universitet även ta vara på medarbetares kompetenser i andra språk än svenska och engelska, och se detta som en tillgång i samverkan och internationalisering.

4. Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

4.1 Utgångspunkter

Svenska har under lång tid varit det huvudsakliga utbildningsspråket vid Uppsala universitet, men engelska har kommit att bli allt vanligare. Variationen är dock stor mellan olika områden. Även andra språk kan förekomma. Självfallet sker det inom kurser där språket i fråga är studieobjektet, men det kan också finnas fall i andra sammanhang där det är lämpligt att använda andra språk än svenska eller engelska.

Engelska är för många av studenterna, även gäst- och utbytesstudenterna, inte förstaspråk, vilket ska beaktas i den pedagogiska planeringen av utbildningen. Att även svenskan för många studenter kan vara främmande eller andra (tredje osv.) språk ska likaså beaktas. En sådan medvetenhet är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt internationaliseringsarbete vad gäller utbildningen.

Att studenterna ska få möjlighet att tillägna sig god språkfärdighet på såväl svenska som engelska är ett centralt mål för universitetet. Lärarna ska på motsvarande sätt kunna bedriva undervisning med hög kvalitet på båda språken. I bägge fallen kan de individuella behoven att använda de båda språken variera, och behovet av åtgärder ska generellt ses i ljuset av detta.

För nyrekryterade lärare från utlandet, utländska studenter och nyligen anlända migranter gäller det att möjliggöra inläring av svenska. Att så sker är en central del av internationaliseringen av utbildningen vid Uppsala universitet. Tillräckliga resurser ska därför avsättas för att ge de studenter som så önskar möjlighet att gå kurser i svenska. Likaså är resurser för att ge förberedande och behörighetsgivande kurser i svenska för dem som har grundläggande utbildning från andra länder viktiga för både internationalisering och integration av nyanlända.

Samtidigt har engelska en obestridd roll som överbryggande, gemensamt språk inom den akademiska världen, och inom ett stort antal vetenskapliga fält har engelska en mycket stark position som publiceringsspråk, som fackspråk och som verksamhetsspråk. Därmed är goda kunskaper i engelska nödvändiga i många sammanhang. Uppsala universitet ska därför ta ansvar för att studenter och lärare – oavsett språklig bakgrund – har goda förutsättningar för att kunna använda engelska på tillräckligt hög nivå för att studier respektive undervisning ska kunna bedrivas med hög kvalitet. Likaså är det i många fall centralt med goda engelska språkkunskaper i det arbetsliv som studierna förbereder för.

Lärare är nyckelpersoner vid internationaliseringen. Därför ska lärare som har svenska som modersmål vid behov erbjudas fortbildning i engelska för att kunna bedriva undervisning på två språk. Lärare med engelska eller annat språk som modersmål ska på motsvarande vis erbjudas utbildning i svenska.

4.2 Undervisning

Språket är en avgörande faktor i all utbildning och studenternas möjlighet att tillägna sig akademisk språkförmåga och god behärskning av fackspråket inom sina respektive fält en viktig aspekt av all planering av undervisningen. Det är därför centralt att språkliga aspekter uppmärksammas i planering av utbildning, kursutveckling m.m.

En första aspekt av detta är medvetna och övervägda val av språk: ska kursen ges på svenska, engelska eller kan dessa språk blandas så att vissa moment sker på svenska och andra på engelska? Inom vissa områden kan det vara lämpligt att engelskan införs successivt i utbildningsgången.

I den grundläggande behörigheten för utbildningar på grundnivå finns alltid krav på kunskaper i svenska och engelska. Om utbildningen ges på engelska, finns möjlighet att ge undantag för kravet på svenska. För utbildningar på avancerad nivå anges språkrav i svenska och/eller engelska i kursplanen.

Sökande till en utbildning ska få tydlig information om vilket språk som undervisningen kommer att bedrivas på. Om undervisning ges på både svenska och engelska ska svenska anges som kursens undervisningsspråk, eftersom detta förutsätter att studenterna har kunskaper i svenska. Om även engelska förekommer som undervisningsspråk på delar av en kurs bör detta också anges innan kursen anordnas.

En andra aspekt är medvetenhet om språkets roll för inlärningsförmåga, kreativitet och begreppsförståelse. Undervisningen ska planeras så att studenternas akademiska språkförmåga gradvis utökas så att de kan klara av allt mer avancerade uppgifter både vad gäller tal och skrift i såväl rollen som läsare/skribent som åhörare/talare.

En tredje aspekt gäller språkets roll för likabehandling och inkludering. Val av språk, språklig form, interaktionsmönster, ord och innehåll i exempel m.m. är viktiga faktorer i detta sammanhang och ska beaktas i planeringen av undervisningen.

4.3 Kurslitteratur

Med undantag för språkkurser och liknande är kurslitteratur normalt på antingen svenska eller engelska på kurser som ges på svenska. Att studenterna får använda litteratur på bägge språken bör därvid eftersträvas, bl.a. för att ge möjlighet till utvecklandet av goda akademiska språkfärdigheter på bägge språken. I de fall kurslitteratur bara finns på ett språk bör behoven av fackspråkliga kunskaper beaktas och så långt som möjligt tillgodoses. Exempelvis kan fackuttryck finnas översatta till båda språken i ett kompendium eller liknande. Detta är också ett led i universitetets ansvarstagande för att svensk terminologi "finns tillgänglig, används och utvecklas" i enlighet med språklagens § 12.

I detta sammanhang bör också beaktas att det finns lagstadgade krav på språkbehärskning inom vissa fält. Exempelvis anges i patientdatalagen (2008:355) 3 kap, 13 §: "De journalhandlingar som upprättas inom hälso- och sjukvården ska vara skrivna på svenska språket, vara tydligt utformade och så lätta som möjligt att förstå för patienten".

På kurser som ges på engelska är kurslitteraturen normalt endast på engelska. Även på sådana kurser kan det dock finnas anledning att beakta förutsättningarna att lära sig svensk fackterminologi. Det gäller då för de studenter som behärskar svenska så att dessa kan få en allsidig språkutveckling men också för att gäststudenter etc. ska få en bättre möjlighet att efter avslutade studier verka i Sverige.

4.4 Examination

Utgångspunkten är att studenter vid examination har rätt att avge sina svar på svenska. Det kan dock finnas fall där det krävs att studenten för att uppfylla målen för kursen använder andra språk än svenska. Det kan t.ex. vara om provet avser kunskaper i språk och språklig terminologi och ska i så fall framgå av kursplanen.³

³ Ett utförligare resonemang kring språk och examination finns i Universitetskanslersämbetets vägledning Rättssäker examination. Vägledningen finns att hämta på UKÄ:s webbplats uka.se.

Om studenterna trots behörighetskraven⁴ har behov av översättningsverktyg, till exempel lexikon, vid examinationstillfället, får examinator besluta om studenter får ta med lexikon.

Likabehandlingsprincipen gäller, vilket betyder att beslutet rör samtliga studenter vid examinationstillfället.

5. Myndighetsspråk, administration m m

5.1 Utgångspunkter

Universitetets verksamhet styrs av förvaltningsrättsliga lagar och regler som språklagen, förvaltningslagen och lagen om nationella minoriteter. Språklagen fastslår att myndighetsspråket i Sverige är svenska. Det innebär att alla har en rätt att i sin kommunikation med universitetet använda svenska och att universitetet måste kunna kommunicera på svenska. Vidare innebär det att universitetet har en viktig roll för att bevara och utveckla svenskan som huvudspråk i Sverige. Språklagen ställer även krav på att myndighetsspråket ska vara vardat, enkelt och begripligt. Det finns även krav, utifrån förvaltningslagen, på universitetet att använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att en enskild som inte behärskar svenska ska kunna ta till vara sin rätt vid kontakt med myndigheten.

Lagstiftningen rörande nationella minoriteter och minoritetsspråk ger enskilda som vill ha allmän information om Uppsala universitet på något av de fem nationella minoritetsspråken rätt att få det. Uppsala kommun tillhör förvaltningsområdet för finska och detta ger ytterligare rättigheter vad gäller detta språk. Språkrådet ger råd om hur lagen kan tolkas och tillämpas vad gäller de nationella minoritetsspråken.

Ett av målen för denna policy är parallellspråkighet, vilket innebär att svenska och engelska är de huvudsakliga verksamhetsspråken. Uppsala universitet bör, för att vara konsekvent i sitt användande av engelska, använda brittisk engelska på den externa webbplatsen och i universitetets informationsmaterial. I övrigt avgör sammanhanget vilken variant av engelska som bör användas.

För universitetet innebär reglerna i praktiken följande för språkanvändningen i olika sammanhang.

5.2 Riktlinjer, policydokument, informationsmaterial m.m.

Promemorior, rapporter och tjänsteanteckningar ska skrivas på svenska om de utgör handlingar som universitetet är förvaltningsrättsligt skyldigt att ta fram. Så är fallet t.ex. när handlingar ska expedieras. I övriga fall skrivs dokumenten på valfritt språk med förutsättningen att de kan komma att behöva översättas.

Allmänt informationsmaterial och anvisningar i tryckt och digital form ska i normalfallet tas fram på både svenska och engelska. Beroende på målgrupp bör även andra språk övervägas.

Riktlinjer och policydokument ska tas fram på svenska. Översättningar till engelska ska ske när det bedöms som nödvändigt.

⁴ I den grundläggande behörigheten för utbildningar på grundnivå finns alltid krav på kunskaper i svenska och engelska. Om utbildningen ges på engelska, finns möjlighet att ge undantag för kravet på svenska. För utbildningar på avancerad nivå anges språkrav i svenska och/eller engelska i kursplanen.

Beslutsdokument och protokoll på alla organisatoriska nivåer vid universitetet ska skrivas på svenska. Efter en bedömning av behovet av översättning till engelska kan en sådan göras. Om en person har behov av en översättning för att kunna ta tillvara sin rätt, ska dokumenten översättas till relevant språk.

5.3 Avtal

Avtal, och andra överenskommelser, tas i regel fram på svenska och/eller engelska. Språkvalet är beroende av vilken/vilka part/er som är aktuella. Avtal på andra språk kan förekomma.

För att undvika missförstånd och garantera en rättssäker hantering ska universitetet erbjuda översättnings- och språkgranskningsstöd till berörda när sådana dokument upprättas och/eller sluts på engelska.

5.4 Ansökningshandlingar

5.4.1 Utbildningsärenden

Uppsala universitet följer Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF:s) nationella riktlinjer avseende på vilket språk som ansökningshandlingar till universitetets utbildningar kan skickas in på.

5.4.2 Anställningsärenden

Utgångspunkten är att ansökningshandlingar till universitetets anställningar ska skrivas på svenska. Under alla omständigheter ska det alltid vara möjligt att inkomma med en ansökan på svenska till universitetets anställningar även i de fall då universitetet i information om ledig anställning gett besked om att det även är möjligt att inkomma med ansökan på annat språk.

5.5 Möten, arbetsgrupper och kollegiala organ

Möten, arbetsgrupper och kollegiala organ ska vara inkluderande och involvera alla deltagare, såväl anställda som studenter, på lika villkor. Detta gäller inte minst språkligt, bland annat för att de internationellt rekryterade medarbetarna och studenterna ska kunna bidra fullt ut med sina erfarenheter och kunskaper.

Möten ska som huvudregel vara på svenska men det hindrar inte att mötesdeltagare använder andra språk så länge som alla som deltar vid mötet förstår vad som sägs och kan göra sig förstådda på sina språk. Det är lämpligt att frågan om vilket/vilka språk som ska användas diskuteras initialt så att alla medverkande är medvetna om vad som gäller.

Protokoll från möten ska alltid författas på svenska. Om behov finns, kan ordföranden besluta om att protokollet även ska översättas till engelska. I många sammanhang kan även en sammanfattning på engelska med viktiga beslut angivna ge bättre möjligheter för de deltagare som inte behärskar svenska att fullt ut medverka i arbetet vid institutionen/motsvarande.

5.6 Övrigt

Dokument, instruktioner, varningar och informationsskyltar som rör arbetsmiljöfrågor ska i normalfallet finnas på både svenska och engelska, med svenska som huvudalternativ.

Hänvisningsskyltar inom universitetet, som finns både ute och inne, ska i möjligaste mån finnas på både svenska och engelska, där svenska är normalfallet.

Namn på institutioner/motsvarande, avdelningar och enheter ska finnas på svenska och med engelsk översättning.

Institutioner/motsvarande och HR-funktionen bör som ett led i internationaliseringen av verksamheten sträva efter att översättningar av yrkestitlar till engelska blir konsekventa och begripliga i ett internationellt sammanhang.